

móg się ani ruszyć, ino skawęcoł, ino jojcoł. I spytoł się go Pon Jezus: „E, cemuz ty, temu nie idzies do wody?” — „Hoćbyk pragnon, to nie mogem, Panie!” — odpedioł. „Ha, to bier tę pościel twoję i hybaj dó domu!” I hory wstał, wzion pościel i poseł zdrowy dó domu

Jak zydzi mieli Pana Jezusa ukrzyzować, tak myślom, z cego by ten krzyz zrobić — jaze se o tej kłodzie zbacyli — ze to juz musi być nociężejse drzewo, bo we wodzie namoknięte — i z niego krzyz zrobiéli i na niém Pana Jezusa ukrzyzowali.

He, ukrzyzowali!

D. n.

Kwestyonaryusz ginekologiczny.

Wśród licznych mych wycieczek naukowych po kraju naszym, tudzież po południowej stronie Karpat na Węgrzech, mianowicie na Śpiżu, Liptowie i Orawie, tudzież w Marmaroskiej ziemi, nagromadziłem niemało materyału ludowego ginekologicznego. Zamierzając zebrany ten materyał uzupełnić wiadomościami z całego kraju naszego, aby dać ile możności wyczerpujący obraz tego działu etnografii, na który u nas do tej pory mało zwracano uwagi, upraszam o łaskawe nadsyłanie odpowiedzi na załączony kwestyonaryusz pod adresem moim (Żywiec). Przy opracowaniu nagromadzonego materyału miło mi będzie wymienić z podziękowaniem wszystkich, którzyby przyczynili się do zbogacenia tej pracy.

1. Imię i nazwisko, miejsce pobytu (ostatnia poczta) przesyłającego odpowiedzi na kwestyonaryusz.

2. Nazwa miejscowości (ostatnia poczta, powiat, kraj), do której odnoszą się zebrane szczegóły.

3. Do jakiej narodowości i religii należą kobiety, których dotyczą się zebrane wiadomości.

4. Jakie zwyczaje, zabobony i ceremonie podczas peryodu (menstruacyi, miesiączki), zwłaszcza

a) podczas pierwszego wystąpienia tego zjawiska fizjologicznego,

b) podczas dalszych jego pojawów,

c) higiena podczas peryodu,

- d) co radzą przeciw miesiączce krwotokowej (*menorrhagia*)?
- e) jak zapobiegają brakowi miesiączki (*amenorrhoea*)?
- f) jak leczą miesiączkowanie dolegliwe, trudne, bolesne (*dysmenorrhoea*)?

3. Co robią kobiety, jeżeli są niepłodne, a chcą mieć dzieci?

- a) Przyczyny bezpłodności.
- b) Zapobieganie bezpłodności.
- c) Zwyczaje weselne dla osiągnięcia płodności.
- d) Przepowiednie o płodności mężatki.

5. Co robią kobiety, aby nie mieć potomstwa?

- a) Postępowanie zapobiegające zajściu w ciążę.
- b) Zwyczaje weselne dla osiągnięcia bezpłodności.
- c) Spółkowanie. Co robią, aby nie zastąpić w ciążę.
- d) Zwyczaje podczas porodu i połogu, aby uniknąć ponownego stanu błogosławionego.

e) Środki spędzające płód i sposób ich użycia.

6. Zwyczaje przestrzegane podczas ciąży.

a) Jak zapobiegają kobiety w ciąży będące plamom wątrobianym czyli ostudom (*chloasma*),

b) Jakich środków, potraw, napojów i t. d. używają w czasie ciąży np. przeciw wymiotom, bólom zębów, opuchaniu nóg i t. p.

c) W jaki sposób usuwają rzucone uroki, »złe oczy« i t. d?

d) Czem się żywią i co piją podczas ciąży?

e) Jak się ubierają kobiety ciężarne?

f) Pielęgnowanie piersi. Jak?

g) Jak poznają kobiety ciężarne, czy dziecię będzie chłopcem, czy też dziewczyną?

h) Co robią kobiety, aby mieć chłopca? Jakich sposobów używają podczas spółkowania?

i) Jak zapobiegają poronieniu?

j) Czy wierzą tak zw. »zapatrzeniu się«? Co robią przeciwko temu?

7. Zwyczaje przestrzegane podczas porodu.

a) Czy wierzą w jakie duchy opiekuńcze podczas porodu?

b) Jakie przygotowanie przedwstępne czynią do porodu? Czy istnieją jakie szczególne przyzwyczajenia lub urządzenia, dotyczące pokoju sypialnego i łóżka, na którym odbędzie się poród?

c) W jakim położeniu rodzą? (stojąco, klęcząco, siedząco, leżąc)? i gdzie? (na łóżku, stołku, czy na ziemi)?

- d) W jakim ubraniu rodzi kobieta?
- e) Jak zapobiegają dolegliwym bólom porodowym?
- f) Jak przyspieszają poród?
- g) Jakie zabobony panują podczas rozwiązania?
- h) Jakich środków domowych i t. p. używają przeciw krwotokom w ciąży, podczas porodu i połogu?
- i) Jak postępują po porodzie?
- j) Co robią z popłodziem, t. j. z łożyskiem, błonami i pępowiną?
8. Zwyczaję przestrzegane podczas połogu.
- a) Urządzenie pokoju i łóżka dla położnicy.
- b) Jak długo pozostaje położnica w połogu?
- c) Jakich zabobonów, zwyczajów, ceremonii i t. d. przestrzegają przeciw »złym oczom«, »złym duchom«, urokom i t. d.
- d) Co je i pije położnica?
- e) Jak zapobiegają bólom poporodowym?
- f) Co robią, aby nie mieć brzucha obwisłego?
- g) Ostudy popołogowe (*chloasma uterinum*).
- h) Odchody połogowe.
- i) Jak zapobiegają zatrzymaniu się moczu (*ischuria*)?
- j) Jak usuwają gorączkę pokarmową?
- k) Kiedy położnica opuszcza łóżko?
- l) Kiedy położnica kąpie się po raz pierwszy po porodzie?
- ł) Kiedy położnica opuszcza po raz pierwszy pokój? Kiedy dom? Zwyczaję przy pierwszym wyjściu.
9. Zwyczaję z niemowlęciem.
- a) Jakie zwyczaję, zabobony i t. p. panują w obchodzeniu się z niemowlęciem, jak zawiązują pępowinę; pierwsza kąpiel; powijanie?
- b) Z czego składa się pierwsze ubranie dziecięcia?
- c) Gdzie kładą nowonarodzonego? do łóżka? do kołyski? i t. p.
10. Zwyczaję przy obrzezaniu u Żydów.
11. Zwyczaję zastosowywane podczas karmienia.
- a) Jak są zwyczajnie rozwinięte piersi matek?
- b) Pierwsze przystawienie dziecka do piersi? Siara (*colostrum*)?
- c) Czy matka sama karmi, czy biorą mamki?
- d) W którym dniu poczyna matka karmić dziecię?
- e) Czy siarę uważają za szkodliwą i niebezpieczną? Dlaczego?

f) Ile miesięcy karmią?

g) Ile razy na dzień karmią?

h) Jakich potraw, napojów i środków domowych używają dla powiększenia zasobów mleka w piersiach? Środki mlekopędne (*galactagoga remedia*)?

i) Sztuczne karmienie? Ochraniacze brodawek? Flaszeczki do ssania?

12 Zwyczaje po ukończeniu karmienia.

a) Jakich środków używają, aby odzwyczaić dziecko od piersi?

b) Jakich środków używają, aby mleko utracić?

c) Jakich środków używają przeciw ranom brodawek sutkowych, przeciw zapaleniu sutek i gorączce połogowej?

d) Jakie zresztą istnieją zabobonne zwyczaje w położnictwie ludowem i w pielęgowaniu niemowlęcia?

13. Cboroby dziecinne?

14. Pierwsze kroki dziecięcia.

Przyrządy, stołki, wózki; pożądane są rysunki kołysek, wogóle wszelkich przyrządów mających związek z odchowaniem niemowlęcia.

Br. Gustawicz

dyrektor szkoły realnej w Żywcu.

Soboty.

Przebywając jakiś czas w Krośnie (środkowa Galicya) dowiedziałem się, że w niedalekim stąd powiecie gorlickim, podcienia koło dawnych kościołów drewnianych nazywają się *sobotami* i że to rzecz znana na całym Podkarpaciu zachodniem.

Wiadomości te znalazły najzupełniejsze potwierdzenie w książce Józefa Łepkowskiego (niegdyś profesora uniwersytetu krakowskiego) *Przegląd zabytków przeszłości okolic Krakowa* (Warszawa 1863), wskazanej mi łaskawie przez dra St. Tomkowicza z Krakowa. Książka ta zawiera następujące wzmianki o *sobotach*.

„Osiek. Kościół (w Osieku) drewniany teraz istniejący w otoczeniu *sobotami* (ganki zwane inaczej *zamsze*) wieży sześciogrannej z ostrym szczytem i wewnętrznym rozkładzie mimo